

לעילוי נשמה
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

כסלו התשפ"ו
מפטיר **כה אמר י-הוה** (עמוס ב)

בס"ד

פרשת וישב - חנוכה

עלון חידושי תורה ופרפראות על **פרשת השבוע** בעניינינו דיומא ממפרשי ומדרשי חז"ל

מולד חודש טבת יהיה בליל שבת בשעה 2, 22 דקות ו 10 חלקים

בפרשת וישב 112 פסוקים = **יום יום . כי עזה . מוח לב כבד .**

ויהי כדברה אל יוסף יום ולא שמע אליה (לט ז)

פי עזה כמות אהבה אהבה שאהב יעקב ליוסף, שנאמר (בראשית ל"ו) **וישראל אהב את יוסף מכל בניו .**

קשה כשאול קנאה שקנאו בו אחיו שנאמר **ויקנאו בו אחיו**. (בראשית רבה) (שה"ש ח ו)

מדריגת נפש רוח ונשמה משכנס בגוף - מוח לב כבד, אשר סימנם 'מלך' (השלי"ה הקדוש תולדות אדם כא)

כסלו, הנס של אור המנורה אשר בחודש הזה היה מבחינת אור הגנוז שנגנו בתורה. ועל כן נתקנו ל"ו נרות כנגד ל"ו אור ונר ומאורות שזכרו בתורה, הוא רמיזת אור הגנוז ששימש ל"ו שעות לאדם הראשון ואחר כך נגנו ונתכסה בתורה. על כן שם החודש (שהאיר בו הארה מן האור הגנוז ומכוסה בתורה) נקרא כסל"ו, כ"ס ל"ו, כיסוי ל"ו אור ונר ומאורות נתגלה ההארה בחדש הזה. ומצורף לאור הזה טבת, אור כי טוב. (בני יששכר)

חנוכה ראשי תיבות, ח' נורות ו'הלכה כ'בית ה'לל, משי"ח ראשי תיבות, מ'דליק ש'מונה י'מי ח'נוכה, נחמ"ד למראה ראשי תיבות, נ'ר ח'נוכה מ"ד, והעולם שמח בראות נרות חנוכה שזוכרים הניסים שנעשו לאבותינו. עוד רמזו **וגלה** על ראשה גימטריא מ"ד. **שנתיים** נוטריקון ש'מאל נ'ר ת'דליק י'מין מ'זוזה, עוד רמז **טב"ח והכ"ן**. ועוד רמזו ה'ש ל'כס א"ב או א"ח אי כבית שמאי שמדליקים ביום א' ח' או כבית הלל שמדליקים א' ב' וכן הלאה, והשיבו יש לנו **א"ב** זקן היינו כבית הלל שמדליקים א' ב' ומוסיף והולך. עוד רמזו, **ויהי מקץ** דהוא ה'יו"ד ויגש ויחי, דתצרף לאותיות ויחי גימטריא מ"ד כמספר הנרות. (מועד לכל חי סימן זד)

אותיות **אבגדהזח"ח** גימטריא ל"ו כמספר נרות חנוכה. פירוש כי בכל לילה מח' לילות מדליק נרות כמספר האות דהיינו בליל ב' נרות ב' וליל ג' נרות ג' וכן עד ליל ח' שמונה ורמזו זה באותיות שמונה הראשונות מא"ב כל לילה נרות כמנין האות של הלילה. (מדבר קדמות מערכת ח)

מזמור **שיר תנצת תבית ר"ת שמחה**. שנקראת השכינה שבוזה היה עילוי לשכינה והיה הנס בשמן שהוא **משחה** אותיות **שמחה** וג' אותיות ראשונות של חשמונאי הם ר"ת **חודש שבת מילה**. והאותיות הנשארות 'ונא' גימטריא 'בינה' דבה חירו לכולא. וכל השם 'חשמונאי' יש לרמוזו שהוא ר"ת **חודש שבת מילה** ונס נרות אותם יקיימו. והיה ע"י חמשת בני חשמונאי, 'חמש' ר"ת **חודש מילה שבת**. (דבש לפי מערכת ח)

חודש טבת מוזכר בתנ"ך פעם אחת בלבד, במגילת אסתר: **ותלקח אסתר אל המלך אחשורוש אל בית מלכותו בחדש העשירי הוא חדש טבת בשנת שבע למלכותו**. איתא במדרש, כי טבת מלשון טובה, כי בחודש זה היתה טובה לישראל, כי הדסה היא אסתר נלקחה למלך אחשורוש ובכך צמחה טובה לעם ישראל והיא השפיעה לבטל את גזירת המן. כמו"כ, טובה נוספת נעשתה לישראל בחודש טבת, כאשר נהרגו סיחון ועוג שמשוה רבנו התיירא מהם.

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. (לו א)

וישב – ר"ת אותיות שניות של יוסף דינה **עשו לבן**. (רבינו אפרים) באותיות אלה הרומזים לצרות של יעקב רמזו בהם ההצלה כי הם אותיות 'ישוב' כי לבסוף היה לו 'ישוב בהניח ה' לו מכל צרותיו וכיון דבסוף ימיו היה לו 'ישוב חשוב כאילו כל ימיו היו ב'ישוב'. ועוד רמזו **וישב** – ר"ת יסורין בתחילה ולבסוף שלווה. (חומת אנך)

אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה (לו ב) פרש"י - תלה הכתוב תולדות יעקב ב'יוסף מפני פמה דברים, דזיו אקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף, זה נשטם וזה נשטם, כל מה שלמד משם ועבר מסר לו, בתחלה היו לו יסורין ועבדות ואח"כ ישוב בדומה ליעקב. וזה רמז בפסוק **אלה תלדות יעקב יוסף ר"ת אקונין תורה יסורין ישוב**. (חומת אנך)

ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם. (לו ב) **חנוכה** בגימטריא **אל אביהם** (89). באלו הימים יתמתק ויתהפך לטובה כל מה שהלשינו המקטרגים עלינו דבתם רעה ח"ו. (דמשק אליעזר)

וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים. (לו ג)

שאלה – לכאורה היה לו לעשות **כתנת פסים** לבנימין יותר מיוסף, שכן הוא בן זקנים הקטן ביותר.

תשובה – אין אהבת בנימין קשורה בלבו של יעקב כאהבתו של יוסף, לפי שכשילדתו רחל אמו מתה. (החזקוני) א"ל בנימין היה קטן כ"כ שלא היה יודע לשמור עצמו מטינוף ולכן לא עשה לו כתונת פסים. (הרא"ש) לפי שראה ברוח הקודש שעתיד יוסף להיות מלך ולכן אהבו יותר מבנימין. (תוס' השלם) יוסף היה אחרון לז"א הבנים שקדמו לבנימין וכבר היה אוהבו מאז, ובנימין נולד אחרי זמן מרובה. (הרשב"ם) יוסף נולד מרחל שהיתה יותר חשובה ואהובה אצל יעקב, לאחר שכמעט התייאש שתלד, והדבר הבא אחר יאוש נקשרים אליו יותר. (הרלב"ג)

בן זקנים – ר"ז שנים משנולד יוסף עד שנולד יהושע. 'זקנים' בגימטריא ר"ז. שמסר לו רזי תורה.

בן זקנים הוא – סופי תיבות **אמן** בגימטריא צ"א. כי צ"א שנים היה יעקב כשנולד יוסף.

בן זקנים הוא לו – סופי תיבות **אמן**, שלמד לו תורה, **ואהיה אצלו אמן ואהיה שעשעים יום יום** (משלי ח ל) **אם ילד שעשעים** (ירמיה לא יט). (הרוקח)

ועמה לכו ונהרגו ונשלכו באחד הברות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו תלמיתיו. (לו ד)

שאלה – מדרש פליאה על פסוק זה שאמרו האחים 'ונקצר בברכת המזון'. והוא טעון ביאור.

תשובה – אמרו חז"ל שהטעם שמשו לא נכנס לארץ משום שהגיע זמנו של יהושע להיות מנהיגם של ישראל. ועוד מובא שאם משה היה נכנס לארץ לא היה נחרב בית המקדש. ואמרו חז"ל (ברכות מה:) שיהושע תיקן את ברכת 'הארץ' בברכת המזון. אם יוסף היה אכן נהרג כרצון האחים, אם כן יהושע לא היה בא לעולם שהרי היה מזרעו של יוסף. וממילא משה היה נכנס לארץ וברכת 'הארץ' לא היתה נתקנת, שהרי יהושע הוא זה שתיקנה. וכן ביהמ"ק לא היה נחרב, וא"כ לא היו מתווספים שאר הברכות 'רחם' 'בונה ירושלים' 'הטוב והמטיב'. נמצא שברכת המזון היתה נשארת רק עם הברכה הראשונה 'הזן' וזהו 'ונקצר בברכת המזון'. (מדרש יהונתן)

ויפירה ויאמר כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף. (לו ג) פרש"י - נלמה לא גלה לו הקדוש ברוך הוא? לפי שהחרימו וקללו את כל מי שיגלה, ושתפו להקדוש ברוך הוא עמהם. אבל יצחק היה יודע שהוא חי, אמר: **היאך אגלה ונקדוש ברוך הוא אינו רוצה לגלות לו**. (ב"ר)

שאלה – הקב"ה לא גילה ליעקב שיוסף חי רק משום שהאחים שיתפו את הקב"ה עמהם, אך יצחק לא השתתף עמהם, מדוע אפוא יצחק לא גילה ליעקב.

תשובה – ראובן לא היה שותף לחרם שעשו האחים, כדכתיב (לו כט) **וַיִּשָּׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהָיָה אֵין יוֹסֵף בְּבוֹר**, ובכל זאת ראובן לא סיפר לאביו שיוסף חי. יצחק שראה שראובן לא גילה לאביו אע"פ שהאחים לא שיתפוהו עמהם, הבין שהאחים החרימו את כל מי שיגלה ליעקב, ואפילו אדם שלא היה עמם, לכן לא רצה לגלות. (רבי יהונתן אייבשיץ – כתבי יד)

אמר הקב"ה 'י שבטים מכרוהו בכ' כסף הם ה' סלעים, לכך כל אחד מפריש ה' סלעים, כי כסף הוא דינר, וסלע ד' דינר, לכך הסלע של בן בערכים מבוחרש עד ה' שנים ה' שקלים כסף (ויקרא כו), וכן ה' סלעים של פדיון הבן, אמר הקב"ה אתם מכרתם בנה של רחל בכ' כסף לכך כל אחד יהא מגיעו **בְּקָע לַגִּלְגָּלִית**, כי 'י שבטים היו שם, חלוק ה' סלעים ל' שבטים יהיה לכל אחד חצי סלע. (ירושלמי שקלים פ"ב ה"ג) בפדר"א (פל"ה) מכרו יוסף בכ' כסף לקנות מנעלים דכתיב. (עמוס ב) **עַל מִכְרָם בְּכֶסֶף צָדִיק וְאֶבְרִיּוֹ בַעֲבוּר נַעֲלִים**. ולא היה ראובן שם, הלכו ושיתפו הקב"ה עמהם והחרימו שלא יודע ליעקב, וכשכב ראובן לבור ולא מצאו הגידו לו לחרם ושתק, אף הקב"ה שותק אע"פ **שִׁמְעִי דְבָרַי לַעֲקֵב** (תהלים קמו) לא הודיע לו זה מפני החרם. (הרוקח)

ויפירה ניאמר כתבת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף. (לו ג)

שאלה – מה הטעם דכתיב **טרף טרף טרף** בכפל לשון.

תשובה – יעקב אבינו תמה שתי תמיהות, האחת איך **חיה רעה אכלתהו**, גם אם נענש בגלל חטא שטרפתו, לא היה ראוי שתאכלהו, והתמיהה השניה איך טרפתו חיה, הרי אין חיה רעה מושלת באדם עד שנדמה לה כבהמה. ועוד **חיה רעה אכלתהו** ולכן נשארה הכתונת פסים, איה כתונת שלמטה, וכי חיה אכלה הכתונת, בהכרח **טרף טרף טרף** על ידי בעלי בחירה ולא על ידי חיה, ולכן לא רצה לקבל תנחומים. (מלבי"ם)

ויקמו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ניאמר כי ארד אל בני אכל שאלה ונבך אתו אביו. (לו לה) פרש"י - יצחק, בוכה היה מפני צרתו של יעקב. אכל לא היה מתאבל, שִׁקְנָה יוֹדֵעַ שְׁהוּא חַי. (בראשית רבה פד, כא) דאין לפרשו ביעקב דהא כתיב (לו ד) **וַיִּתְאָבֵל עַל בְּנוֹ יָמִים רַבִּים** לכן פירש כלפי יצחק שהיה מתאבל. (הרע"ב)

שאלה – יצחק שהיה יודע שיוסף חי מה הטעם שבכה כ"כ הרבה זמן במשך כל אותם שנים שהיה חי עד שהיה יוסף בן כ"ט שנים. ומדוע התורה כתבה את זה ברמז **ויבך אתו אביו**.

תשובה – לפי שחשב שבסבתו באה אליו הצרה הזו שהרי יעקב ביטל כיבוד אב ואם כ"ב שנה, והוא אומר **ויבך אתו אביו** מצד היותו **אביו** כי בעבור זה היה מצר. והוא רמזו בתיבת **ויבך** נוטריקון וי' ב"ך כלומר ישראל אמר ווי על ב"ך שנה שלא קיים כיבוד אב ואם. (פני דוד) וכתב האבן עזרא - ובאמת כי לא מת יצחק עד שהיה יוסף בן כ"ט שנה. ויש אומרים, כי הנבואה נסתלקה משניהם בעבור אכלם. נמצא שיצחק היה בוכה על שנסתלקה ממנו השכינה. והספורנו פירש - יצחק בכה על שקבל עליו בנו אבילות לכל ימיו ובכן לא תשרה עליו שכינה.

ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו ויוספו עוד שנה אתו על חלמתיו ועל דבריו. (לו ח)

שאלה – מה ההבדל בין מלך למושל. לכאורה הוי כפל לשון **תמלך תמשל עלינו** - **אם משול תמשל בנו**. ועוד מהו **על חלמתיו**, הרי חלום אחד היה כאן.

תשובה – מלך מתמנה ברצון העם שמקבל על עצמו את עול מלכותו. מושל הוא שליט המושל על העם בחזקה בעל כרחם, ונוהג בהם כרצונו. כמו"כ לפני מלך נוהגים להשתחוות ולהשתטח אפים ארצה, אבל לפני מושל כורעים ברכ בלבד. יוסף זכה במצרים לשני סוגי שלטון, גם למלוכה וגם לממשלה, על כך מרמז כאן החלום. האחד **והנה קמה אלמתי וגם נצבתי**. 'נצבתי' רמז למושל, השולט ביד חזקה ותקיפה. והשני **והנה תסבינה אלמתיכם ותשמתנין לאלמתי**. השתחויה נהוגת רק לפני מלך, ולא לפני מושל, נמצא שיוסף עתיד להתמנות גם למלך. חלום אחד חלם יוסף המכיל שני חלקים מלוכה וממשלה. תמהו האחים באזניו **תמלך תמשל עלינו** הלא מלוכה תלויה בהסכמת הציבור והיות ואנחנו שונאים אותך כיצד נמנה אותך למלך. **אם משול תמשל בנו** כלומר רק זה יכול להיות שתמשול בנו בעל כרחנו. אבל כיון שחלמת שתמלוך עלינו וזה לא ייתכן ממילא גם מה שחלמת שתמשול בנו לא יתקיים. (פניני הגר"א) **תמלך** על ידי אבינו, **תמשל** מעצמך, **עלינו** שאנו גדולים ממך. (הרוקח)

חידה בפרשה - מה המשותף בין בית דינו של שם לבית דינו של שמואל ובית דינו של שלמה.

תשובה – אמרו חז"ל (מכות כג:) **בשלישה מקומות הופיע רוח הקודש: בבית דינו של שם, ובבית דינו של שמואל הרמתי, ובבית דינו של שלמה.** יהודה אמר (לח כו) **צדקה ורוח הקודש אמרה ממני**. בית דינו של שמואל שנאמר (ש"א יב) **ויאמר אליהם עד י-הנה בכם ועד משיחו היום הנה**, היה לו לומר **ויאמרו** יצאת בת קול ואמרה: **אני עד בדרך זה**. בית דינו של שלמה שנאמר (מלכים א ג) **תנו לה את הילוד התי והמת לא תמיתהו ורוח הקודש משיבה אליו היא אמו**. (רבנו בחי)

בשלישה מקומות הופיע רוח הקודש וכו'.

שאלה – לכאורה קשה והלא כמה פעמים הופיע רוח הקודש בבית קול בזמן התנאים, בזמן הלל ושמאי שאמרה בת קול אלו ואלו 'דברי אלקים חיים' והלכה כבית הלל (עירובין יג:) וכן בעובדא דרבי אליעזר בתנורו של עכנאי יצאה בת קול ואמרה מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו (בבא מציעא נט:) וכן בזמן שגזרו על רבן גמליאל הריגה הפיל עצמו אותו הממונה עליו מן הגג וניצול רבן גמליאל ויצאה בת קול ואמרה שומו מזורמ לעולם הבא (תענית כט:) וכן הוה גם כן בעובדא דרבי חנינא בן תרדיון, שִׁקְנָה יוֹשֵׁב עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּמְקַהֵל קְהִלּוֹת בְּרַבִּים וְסֹפֵר תּוֹרָה מוֹנֵחַ לוֹ בְּחִיקוֹ. הָבִיאוּהוּ וּכְרָכוּהוּ בְּסֹפֵר תּוֹרָה, וְהִקְפִּיפוּהוּ בְּחִבְלֵי זִמּוֹרוֹת וְהִצִּיתוּ בֶּהֱן אֶת הָאוֹר, אָמַר לוֹ קִלְצִטוּנִי: רַבִּי, אִם אֲנִי מְרַבֵּה בְּשִׁלְהֶבֶת וְנוֹטֵל סְפָרִיךְ שֶׁל צֶמֶר מֵעַל לְפִי, אֲתָה מְבִיאֲנִי לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא? אָמַר לוֹ: הֵן. הִשְׁבַּע לִי, נִשְׁבַּע לוֹ. מִיָּד הִרְבֵּה בְּשִׁלְהֶבֶת וְנִטֵּל סְפָרִיךְ שֶׁל צֶמֶר מֵעַל לְפִי, יָצָא נִשְׁמָתוֹ בְּמַהֲרָה. אָף הוּא קָפַץ וְנָפַל לְתוֹךְ הָאוֹר. יָצָא בַּת קוֹל וְאָמְרָה: רַבִּי חֲנִינָא בֶן תַּרְדִּיּוֹן וְקִלְצִטוּנִי מְזוּמִּינִי הֵן לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. (עבודה זרה יח.) וכן ביום פטירתו של רבינו הקדוש. הָהוּא יוֹמָא דְאַשְׁכְּבָמִיָּה דְרַבִּי נִפְקָא בַּת קָלָא וְאָמְרָה: פֶּל דְּהִנָּה בְּאַשְׁכְּבָמִיָּה דְרַבִּי, מְזוּמִּינִי הוּא לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. הָהוּא פּוֹכֵס פֶּל יוֹמָא הָהוּא אֲמִי קָמִיָּה, הָהוּא יוֹמָא לָא אָמָא. כִּיּוֹן דְּשִׁמְעָה חֲכִי, סְלִיק לְאַיְגָרָא וְנָפַל לְאַרְעָה: אָף הָהוּא פּוֹכֵס מְזוּמִּינִי הוּא לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. (כתובות קג:).

תשובה – כאן נקט מקומות שיש להם רמז ואסמכתא בכתובים. ועוד כאן נקט על זמן שהיו נביאים מתנבאים בעולם דלא הוה צורך בבית קול ויצאה בת קול אבל בזמן דליכא נביאים אין זה חידוש דאתמר בגמרא שהיו משתמשין בבית קול. (בן יהודע – מכות כג:)

חידה בפרשה - ראיא בפרשה שקטן אינו נחשב איש.

תשובה – כתיב **ויהי כהיום הנה ויבא הפניה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בפניה**. (לט יא) איתא במדרש (ילקוט"ש) רצה פוטיפר להרגו, אמרה ליה: אל תהרגנו ותאבד מעותך, אלא תחבשנו. אפילו כן רצה להרגו, עד שבאת אסנת בסתר אל פוטיפרע ונשבעה לו וספרה האמת. אמר לה [הקב"ה:] חייך, הואיל ואת לומדת עליו וכות, שבטים שאני מעמיד ממנו על ירך הם באים. ויש אומרים, בת דינה היתה, אלא שגידלה פוטיפרע. מכאן ראיא שאין הקטן נקרא איש שהרי היתה שם קטנה וכתוב **ואין איש מאנשי הבית שם בפניה**. משמע איש לא היה אבל קטן היה. (טעמא דקרא)

וישאל את סריסי פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר מדוע פניכם רעים היום. (מ ז)

שאלה – לכאורה תיבת **היום** מיותרת. הו"ל **מדוע פניכם רעים**. דמשמע דעתה פניהם רעים. וכתוב (מ ו) **ויבא אליהם יוסף בפקד ויבא אתם והם זעפים**. **תשובה** – יוסף הצדיק קדוש עליון לא רצה לדרוש כלל את שלום הרשעים האלו, ודיבר בחכמה מדוע רק היום רעים פניהם, והלוואי שיהיה כן בכל עת ובכל יום. משמע התורה דשרי לצדיק לגויי ברמאותא בעניינים כאלו, ולשנות למען השלום דקדושה. (אגרא דכלה) והאזה"ח כתב - דקדק לומר **היום** כי אין לומר שפניהם רעים לצד אוסרם בבית משמר כי דבר זה אינו חדש והיה להם להיות כן גם אתמול גם משלשום.

ויאמר לו יוסף זה פתרונו שלשלת השקרים שלשלת ימים הם. (מ ז)

שאלה – מה הטעם שאצל שר המשקים כתיב **ויאמר לו יוסף** ואילו אצל שר האופים כתיב **וינען יוסף**.

תשובה – אמרו חז"ל (סוטה לב:) דכ"מ שנאמר לשון ענית הוא בקול רם. כתיב (דברים כו ה) **ויענית ואמרתי לפני י-הנה א-להיך**. פרש"י - לשון תרמית קול. יוצא שאצל שר המשקים ענה בקול נמוך דכתיב **ויאמר לו יוסף** ואצל שר האופים בקול רם דכתיב **וינען יוסף**. והטעם דאמר חז"ל (ברכות נה.) **תקמא בישא** - עציבותיה מסתגיה, פרש"י - דיו עצבונו מה שאדם מתעצב עליו מבטל את החלום. **תקמא טבא** - תדניה מסתגיה. ששמחתו מן החלום מספיקה לו וגורמת שלא יהיה מימוש אחר לחלום. יוסף רצה לעשות להם טובה לכן לשר המשקים אמר בלחש שלא ישמעו אנשים ולא תהא שמחתו רבה כל כך כדי שלא יתבטל על ידי זה פתרון החלום, אבל לשר האופים פרסם בקול רם בפרהסיא כדי שירבה צערו ועל זה יתבטל החלום. (טעמא דקרא)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com